

Foreløpig høringsuttalelse som gjelder Naturstrategi for Bergen

Bergen Elveforum består av følgende organisasjoner: Nesttunvassdragets venner; Apeltunvassdragets venner, Haukåsvassdraget, Vågelvas venner, Kalandsvatnet Grunneigerlag, Arna Sportsfiskere, Bergen Sportsfisker, NJFF Hordaland og Forum for Natur og Friluftsliv

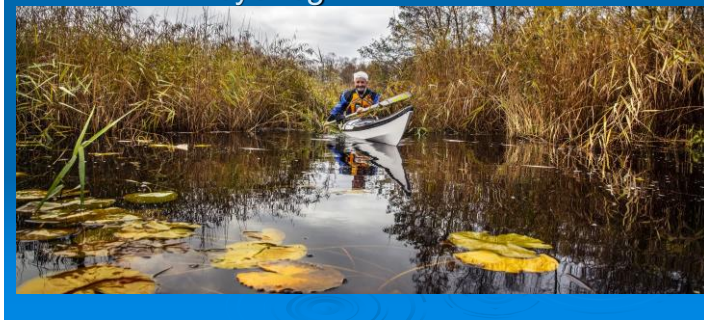
Vår visjon er å gjøre Bergens blågrønne soner, vann og vassdrag til et identitetsskapende profilelement på lik linje med byens syv fjell. Bergen Elveforum er et kompetanse- og kontaktforum for frivillige lag, organisasjoner og arbeidsgrupper som arbeider aktivt med Bergens elver og bekker og blågrønne soner. Vår oppgave er å bidra til vern, restaurering og gjenåpning av byens vassdrag. Vi arbeider for at byens vassdrag skal være friske og rene, åpne og tilgjengelige for nåværende og kommende generasjoner.

Bergen Elveforum skal være en drivkraft i arbeidet med vern, restaurering og gjenåpning av byens vassdrag og medspiller for offentlige organer, skoler og private institusjoners arbeid byens vannmiljø.

Vi vil arbeide aktivt for at Bergen skal ha en langsiktig bærekraftig arealplanlegging som prioriterer levende vassdrag og biologisk mangfold foran utbyggingsinteresser. Vi ønsker å være et kraftsenter i et omfattende miljønettverk som arbeider frem rene og rensede vassdrag. Vårt arbeid retter seg mot byens befolkning, næringsliv, statlige aktører og særlig barn og unge. Vi vil inspirere flest mulig til å engasjere seg i et lokalt eierskap til byens elver og bekker gjennom en ordning med elveadopsjon.

Naturkrisen er en v våre største utfordringer og det er ikke bare i Amazonas det brenner i livets bibliotek. Også i vår by er arts mangfold og naturtyper og økosystemer under et konstant press og mye er gått tapt i de siste 20 årene vi har arbeidet med byens vann og vassdrag i Bergen. På mange måter skulle vi ønske denne Naturstrategien var på plass for over 20 år siden, men Bergen Elveforum ser nå svært positivt på at Bergen Kommune nå utarbeider en *Naturstrategi for Bergen* og håper dette kan bli et verktøy som kan bidra til å sikre byens natur, dens økosystemer og dens arter 1.prioritet i aktuelle byggesaker og planer. I tillegg bør man også ha gående en prosess der man revurderer eldre reguleringsplaner av hensyn til verdifullt naturmangfold og manglede kunnskapsgrunnlag – noe kommunen har full anledning til å gjøre (en reguleringsplan er som kjent ikke en rettighet som er gitt tiltakshaver til «evig tid»).Vi komme her komme med noen innspill som forhåpentligvis kan bidra til at naturstrategien – og de videre planene og satsingene – kan bli enda bedre både for naturen og friluftslivet i Bergen.

Det store spørsmålet er:
Hvilke byer og tettsteder vil vi ha?

Strategiens visjon og mål

De to hovedmålene er godt formulert, og dekker både naturmangfold og rekreasjon/friluftsliv, men å sikre natur og arters egen verdi må være prioritet nr. 1.

Under hovedmålet for naturmangfold står det at natur har en «egen verdi». Her antar vi at det er *egenverdi* som menes – altså en verdi uavhengig av hvilken verdi de måtte ha for oss mennesker. Vårt menneskesentrerte syn på natur og våre behov er en klar trussel både mot artsmangfoldet og mot vår eksistens som art. Vi savner her at perspektivet om naturens egenverdi kommer tydeligere frem i strategien som sådan. Dette er et perspektiv som i større grad bør gjennomsyre strategien i en tid der man kan få inntrykk at natur kun er viktig hvis den har en funksjon for oss mennesker.

Her er det viktig at vi mennesker trår til side og gir natur, arter og økosystem plass.

Satsingsområde 1: Arealnøytralitet

Arealnøytralitet er løftet frem som ett av fem satsingsområder i strategien (side 17), og blant annet på side 11 i strategien er også begrepet forklart nærmere. Så vidt vi kan se er ikke naturstrategien knyttet til en bestemt tidsperiode – slik planer gjerne er. Desto viktigere blir det å definere hvordan måloppnåelse av satsingsområder og lignende skal måles, ellers blir formuleringene for lite forpliktende når politikken skal utformes.

Når det gjelder arealnøytralitet, ville det vært relativt enkelt å sette seg mål som gjør at man stadig nærmer seg faktisk realisering av arealnøytralitet i den praktiske arealpolitikken – dvs. å fastsette målsettinger om årlig maksimal nedbygging av natur, inntil man når målet om arealnøytralitet – og ikke minst *når* dette målet/satsingsområdet skal realiseres i praktisk politikk.

Ser man på dagens arealpolitikk i Bergen – der Kommuneplanens arealdel (KPA2018) legger de overordnede føringene – er kommunen langt unna arealnøytralitet. Vi savner derfor formuleringer som jamfører dagens politikk med satsingsområdene som er nevnt i strategien – ikke minst når det gjelder satsingsområdet arealnøytralitet. Altså; hvordan har man tenkt å komme seg fra dagens arealpolitikk og over til arealnøytralitet, og hvor mange år skal dette ta og hvordan blir dette i praksis. Å bygge ned viktige naturområder/friområder eldre skog for å så eventuelt sikre

arealnøytralitet ved skogplanting når en kan gjenbruke allerede ned bebygde areal som i Steinsvikkroken blir helt feil. Gjenbruk av areal må gå foran nedbygging av natur.

Strategien må ta mål av seg til å påvirke den politikken som blir ført, og for å lykkes med dette må den i større grad kobles både til målbare og tidfestede målsettinger – ellers risikerer man at den blir en «sovende strategi» som blir fort vil bli glemt av de til enhver styrende politiske partiene.

Måling av arealnøytralitet

På side 20 er det foreslått tre indikatorer for å nå arealnøytralitet:

- Andel areal regulert til grønne formål
- Naturareal vernet
- Antall innvilgede omdisponeringer av dyrket/dyrkbar jord etter jordloven.

Etter hva vi kan se, er det bare den første av disse indikatorene som sier noe om hvordan kommunen ligger an når det gjelder arealnøytralitet som sådan – selv om kommunen her forhåpentligvis ikke bare mener «regulert» areal, men heller summen av regulerte grønne formål *og områder som er avsatt til grønne formål i KPA*. Formuleringen bør derfor endres til følgende, og bør da være den styrende indikatoren når det gjelder arealnøytralitet – de to andre indikatorene måler jo andre forhold. kan brukes til andre ting): «Andel areal av kommunens totale areal som er avsatt til grønne formål i KPA og som er regulert til grønne formål i vedtatte, men ikke gjennomførte reguleringsplaner.» Ved full arealnøytralitet vil da denne andelen være på 100 prosent, hvis man forutsetter at det ikke skjer noen restaurering av «grå» arealer til grønne arealer (naturarealer).

For å kunne oppnå målet om arealnøytralitet, er første steg å velge seg en indikator som forteller noe om hvor langt fra målet man faktisk befinner seg pr. i dag; og da må man altså ha et tall som både tar hensyn til arealer som er regulert til grønne formål i reguleringsplaner som ikke har blitt realisert (enda) og til de arealene som er avsatt til grønne formål i KPA – og som da ikke regulert til noe formål.

Alternativt går det an – for enkelhets skyld – å se bort fra de arealene som allerede er regulert, og da heller tallfeste hvor store arealer som *ikke* er vist som grønnstruktur, LNF eller til andre grønne formål i KPA - altså hvor store arealer som er satt av fremtidig utbygging. Vi anbefaler at denne indikatoren blir gjeldende i arbeidet med å nå arealnøytralitet i Bergen kommune. Det er først og fremst disse arealene i KPA kommunen må se til når den har som målsetting å bli arealnøytral. I tillegg bør man også ha gående en prosess der man vurderer å skrote eldre reguleringsplaner av hensyn til verdifullt naturmangfold og manglede kunnskapsgrunnlag – noe kommunen har full anledning til å gjøre (en reguleringsplan er som kjent ikke en rettighet som er gitt tiltakshaver til «evig tid»).

Arealpositivitet som et langsiktig mål

Arealpositivitet bør være det langsiktige målet/ambisjonsnivået for arealforvaltningen i Bergen kommune. Dette betyr at man restaurerer mer natur fra «grå arealer» enn man bygger ned natur. Altså at man har som et overordnet og langsiktig mål at naturarealene i Bergen kommune skal øke år for år. Naturtyper må vektas ut ifra artsmangfold mm og bevaring prioriteres før restaurering som i Steinvikkroken og Kokstaddalen.

Satsingsområde 4: Ny natur og nye naturopplevelser

Vi er nå i FNs tiår for naturrestaurering (2021 –2030).

For at Bergen skal bli den grønneste storbyen i Norge, må kommunen bli en spydspiss i arbeidet med å ta vare på naturen. Bergen kommune bør prioritere å restaurere innen 2030.

Vi gjentar her vedtaket i Bergen Elveforum i forbindelse med Byjubileet fra 29. april 2019 om at Byen i jubileet skal arbeide med å bidra til måloppnåelse av EUs rammedirektiv om god økologisk tilstand i alle byens vannforekomster samt oppfylle FNs Bærekrafts mål for vannressurser.

Vi satte her noen klare mål som vi ønsker at byen skal prioritere som vi og vil skal gjelde for naturstrategien:

- *Restaureringsplan for Møllendalselven fra Isdalen/Svartediket. Elven har spilt en sentral rolle i Bergen bys historie, både i form av sikker vannforsyning til byens innbyggere, men og som kilde til vannkraft i ulike former. Noe også navnet Møllendalselven beskriver. Vi ønsker at restaurering av Møllendalselven fra Svartediket til Store Lungegårdsvann og sikring av minstevannføring i tråd med EUs Rammedirektiv for vannressurser skal være et mål.*
- *Restaurering av Cistercienser-munkenes fiskeoppdrettsanlegg, Munkedammene ved Eikelundstjern Paradis skal være et mål. Dette oppdrettsanlegget, som var knyttet til munkenes rituelle kosthold i middelalderen, ligger nå under parkeringen ved Paradis Næringspark. Vi ønsker få frem hele eller deler av dette anlegget som et viktig historisk element i byens historie, og som en viktig del av byens blågrønne identitet.*
- *Mål om å gjenåpne minst én bekk i hver bydel i jubileumsåret, i tråd EUs Rammedirektiv og FNs Bærekrafts mål.*
- *Ha vann som et profilelement i byutvikling for nåværende og kommende generasjoner som byens mål i jubileumsåret.*

Satsingsområde 5: Kunnskap og kommunikasjon

Under satsingsområde 5 *Kunnskap og kommunikasjon* står det at det er behov for ytterligere kartlegginger av naturmangfoldet i kommunen. Dette sier vi oss enige i, men den aller viktigste kartleggingen av naturmangfoldet i Bergen vil i alle tilfeller være knyttet til områder som er utsatt for utbygging – slik som f.eks. arealer som blir/er lagt ut til utbyggingsformål i KPA. Vi anbefaler derfor at Bergen kommune setter av penger til naturmangfoldkartlegging i forbindelse med arbeidet med ny KPA.

Det er også vel verdt å nevne at naturmangfoldet som blir berørt gjennom realisering av reguleringsplaner ofte ikke tilfredsstillende kravene som stilles bl.a. i naturmangfoldloven § 8. Unnlater man å utføre reelle naturmangfoldkartlegginger i forbindelse med utarbeidelse av reguleringsplaner, risikerer man at verdifullt naturmangfold går tapt for all fremtid.

Det foregår deponering av ulike typer masser både i naturområder og nedslagsfelt til vassdrag i store deler av Bergen.
Det må stilles krav til intern masse håndtering i alle plan og byggesaker og vi trenger bedre planer

Her står Kokstaddalen (Posten Bring sin plan) som et grelt eksempel på hvordan et stort naturområde har blitt vedtatt bygd ned – først gjennom KPA2018, deretter gjennom en områdereguleringsplan, og nå gjennom en nylig vedtatt detaljreguleringsplan. Til tross for alle disse planene er det store mangler ved kunnskapsgrunnlaget som det endelige reguleringsvedtaket hviler på¹. Dette bør etter vår mening kunne være en sak som naturforvaltningen i Bergen kommune kan ta lærdom av – ikke minst siden kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold ikke kan sies å stå i forhold til de enorme aturinngrepene som kommunen gjennom reguleringsplanen har gitt grønt lys for.

Endringer i nedslagsfeltet endrer fordrøyingen og øker avrenningskoeffisienten.
September 2019 Posten/Bing varsler utvidelse av planområdet for 360 daa: logitkksenter

Det må og lages en egen plan for kurs og opplæring i bevaring av naturtyper, skjøtsel mm både for ansatte og aktører i bygge bransje mm.

Planarbeid og videre satsinger

Dokumentet *Planarbeid og videre satsinger* – som også er på høring – gir forslag til hvilke planer og satsinger som skal bidra til oppfølging av naturstrategien. Dokumentet gir en god oversikt, samtidig som det også viser hvor oppstykket natur- og friluftslivsforvaltningen i Bergen kommune er; kommunen bør kanskje stille seg spørsmålet om man det er å foretrekke å forvalte natur- og friluftslivsinteressene i kommunen på en enklere og mer effektiv og treffsikker måte ved hjelp av

færre planer og færre verktøy og indikatorer – jamfør eksempelvis vårt nevnte enkle forslag til indikator for å nå satsingsområdet *arealnøytralitet*.

Det er i denne forbindelse verdt å nevne at flere kommuner i gamle Hordaland fylke har gått rett på en utarbeidelse av en kommunedelplan for naturmangfold², mens Bergen kommune altså først velger å bruke verdifull tid på å lage en naturstrategi, for deretter å lage enten en kommunedelplan for naturmangfold eller en temaplan for naturmangfold, i tillegg til mer konkrete planer (handlingsplan) for friluftslivet. Her anbefaler vi for øvrig at kommunen heller utarbeider en kommunedelplan enn en temaplan om naturmangfold – bl.a. fordi en kommunedelplan skal følge plan- og bygningslovens prosesskrav for planer, bl.a. med krav til mulighet for medvirkning fra befolkningen.

På side 13 i *Planarbeid og videre satsinger* står det at «det anbefales å starte med et grøntregnskap, da vi per i dag ikke har tilstrekkelig kunnskap om naturverdiene i Bergen til å utforme et arealregnskap». Dette finner vi noe merkelig; et arealregnskap forutsetter ikke – slik vi forstår det – noen detaljert naturtypekartlegging. Sabima skriver eksempelvis at et arealregnskap kan ta utgangspunkt i tall fra KOSTRA³; det holder altså trolig med en grovinndeling av kommunens naturtyper for å få en oversikt over hvilke arealer som blir bygget ned. Man skulle tro at dette var informasjon som var mulig for Bergen kommune å hente ut fra allerede eksisterende databaser – enten fra KOSTRA eller fra andre steder. Å ikke gå for et arealregnskap virker for defensivt.

Fra fylkets klimaplan:

Som et ledd i å betre forvalte areala i Vestland, bør alle kommunar ha arealrekneskap. Her bør fylkeskommunen støtte kommunane ved å samle arealkunnskap på regionalt nivå, og bidra til å utvikle løysingar som kan kome kommunane til nytte. På denne måten kan vi utarbeide kommunale og regionale arealrekneskap.

Vi ønsker også å foreslå at Bergen kommune lager et *arealbudsjett* – særlig i forbindelse med arbeidet med ny KPA.

Etter vår mening bør strategien i større grad presentere delmål og også hvilke deler av kommunen som har ansvaret for oppfølging – da blir det enklere å få til praktisk målrettet arbeid. I alle tilfeller er det viktig at handlingsplaner og andre senere planer blir konkrete i alle ledd, inneholder årlige delmål og spesifisering av ansvarsområder for alle de gode intensjonene som kommer frem i naturstrategien.

Planstrategien må også sees i en regional sammenheng, der det bør legges opp til et samarbeid om arealpolitikk som gjelder Bergen og kommunene rundt – slik at ikke Bergens mål om arealnøytralitet gjør det enklere for kommuner i nærheten å bygge ned sin natur. Her har også fylkeskommunen, som regional planmyndighet, et ansvar.

Handlingsplan for natur og rekreasjon – fysiske tiltak

Her mener vi at naturmangfoldet og friluftslivet bør få hver sine handlingsplaner, og ikke en felles handlingsplan, slik det ser ut til at det blir lagt opp til. Bare på denne måten sikrer man at begge deler blir godt prioritert fremover.

³ <https://www.sabima.no/et-arealnoytralt-norge/>.

Her tar vi også med at det i forbindelse med revideringen av Bergen kommunes viltrapport (Mikkelsen og Søyland 2017) ble foreslått en liste med 19 aktuelle tiltak (både kartlegginger og praktiske tiltak) for dyrelivet i Bergen. Etter vår mening bør tiltakene på denne listen vurderes når en handlingsplan for naturmangfoldet skal utarbeides. Vi kjenner for øvrig ikke til at noen av disse tiltakene har blitt utført.

En bedre oversikt

En utfordring som har vist seg i Bergen kommune, er at det virker som at få ansatte i kommunen har en oversikt over all den kunnskapen som faktisk finnes om naturen i Bergen – og at denne kunnskapen derfor dessverre i for liten grad blir brukt i naturforvaltningen/arealforvaltningen (her kan f.eks. saken om Kokstaddalen tjene som et aktuelt eksempel). Det er mange involverte ansatte i kommunen når det gjelder natur- og friluftslivsforvaltning, og det ser ut til å være relativt stor utskiftning – og det er også mange uten biologisk utdanning/bakgrunn som av ulike årsaker jobber med naturforvaltning. Derfor er det nå bra at man gjennom rapporten *Naturmangfold i Bergen kommune – Kartleggingsstatus for naturtyper og arter⁴*, nå har fått en god faglig oversikt over både hva som finnes av kunnskap, og over hvilken kunnskap som er aktuell å fremskaffe i fortsettelsen.

Barn og unge som målgruppe

Vi savner barn og unge som en klart definert målgruppe for naturstrategien. Vi mener at naturmangfold må bli en tydeligere del av grunnskolens pensum i Bergen kommune – noe naturstrategien med fordel kan legge opp til. Det er den oppvoksende slekt som både må hanskles med natur- og miljøendringene som vi nå ser, og som etter hvert også skal forvalte den lokale naturen på vegne av sine etterkommere.

Arealpolitikk i Bergen

Naturkrisen er akutt, og det må derfor handles nå – også lokalt. Bergen Elveforum har jobbet med en rekke saker de siste årene der natur, vassdrag og økosystemer har måttet vike arealsaker i Bergen kommune som med en rekke utfyllinger i vassdrag i motsetning til andre byer Bergen ønsker å sammenligne seg med har Bergen foreløpig svært få økologisk restaureringsprosjekt i byens vann miljø og faktum er at tilstanden i en rekke byens vassdrag har blitt utsatt for omfattende negative tiltak i løpet de siste år.

Her kan nevnes:

- Nedbygging av Steinvik elvens øvre del ved Grønnstøl-Foldalsheia
- Utfylling i Ådlandsbekken
- Utslipp mm. i Lønningsbekken
- Nedbygging av øvre del av Fleslandsvassdraget
- Utfylling i naturvernområde i Apeltunvassdraget ved Iglevatn
- Ulovlig utfylling i Midtunelven/Nesttunvassdraget
- Ulovlig utfylling i Tangedalselven/Arna vassdraget
- Nedbygging av Haukåsvassdraget

For å nevne noen. I tillegg er blant annet randsonen til Steinvikvassdraget og Apeltunvatnet truet av nedbygging og miljøtilstanden i en rekke vassdrag er skuffende dårlig.

I tillegg kommer saker under behandling som utvidelse av Bergen Seilforening sitt havneanlegg Kviturspollen, kommunal boliger i Steinvikkroken, Posten Bring sitt omsøkte anlegg i Kokstaddalen, Kalgane og Søråskryset⁵, Tennebekk (gravplass- og krematorietomten), Storevatnet på Sandviksfjellet⁶, og Benshaugen/Helgeplassen i Fyllingsdalen⁷.mm

FN har utropt 2021-2030 til dekadens for økologisk restaurering. Vannforskriften og naturmangfoldloven krever økologisk forbedring. Regjeringen snakker om det grønne skiftet. Men for å sikre engasjement til arbeidet med oppfølging av strategien er det og viktig at oppfølging av strategien også bidrar til å sikre byens befolkning med mulighet til bedre flomsikring, et bedre nærmiljø, «blå grønne akser» som binder bydelen sammen, natur og badeplasser i nærheten og i Bergen t.o.m. lakse- og sjøaurefiske i hagen eller rundt hjørnet. Nesttunvassdragets venner sitt prosjekt med flomsikring og ferdigstilling av fisketrapp i Hopsfossen er her et av flere mulige prosjekt med et samlet stort potensial.

Vi trenger en radikal endring av holdninger til hvordan vi forvalter og foredler naturverdiene våre på i Bergen om vi skal nå mål med en naturstrategi. Vi må spille på lag med naturen og våre økosystemer dersom vi skal kunne se oss i speilet og si at vi har et kulturelt nivå som tilsier at vi er en kulturby. Det er mange måter å tolke kulturbegrepet på, men i sum vil moral, verdier, normer, livsstil, sedvane og rettsregler og oppfølging av disse som oftest gi uttrykk for det kulturelle nivået i et samfunn. Både politikere, media og andre har over tid hatt sentrale deler av Bergen som definisjonsområde for Bergen som «kulturby». Men husk: sentrum er kun én av syv bydeler!

Måten en forvalter unike verdier på og driver byutvikling på i Bergen gjenspeiler en by med et altfor ensidig fokus på kvantitativ vekst.

Tilstanden for natur og miljø i byen vår viser ikke et kulturelt nivå som gir grunnlag for stolthet.

Etter vår mening må vi se på følgende for å nå mål:

- tilpasse byutviklingen til miljø og landskap og dens økosystemer
- skrote dårlige planer basert på feil eller manglende kunnskapsgrunnlag
- endre dårlige holdninger blant utbyggere og entreprenører

- Endre byutviklingen fra kvantitativ vekst der vann, vassdrag og naturområder bygges ned til en kvalitativ byutvikling der byens naturområder, arter og økosystemer gis prioritet
- gjenbruke areal istedenfor å ta i bruk nye
- stille krav om massebalanse i byggeprosjekter
- komme i gang med restaurering av habitater, vassdrag og naturområder i alle bydeler

Terje Aarsand

Leder Bergen elveforum